

Visie

Agrarische Natuur Vereniging Rucphen

"Groen en Weids"

Visie

ANV Rucphen

---

1. Aanleiding

De Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) is de overkoepelende organisatie, die in Brabant, Zeeland en Zuid-Gelderland breed de belangen behartigt van haar agrarische leden.

Onder deze organisatie werken de lokale afdelingen. De afdeling ZLTO Rucphen heeft samen met de Natuurwerkgroep Rucphen (NWGR) het initiatief genomen om de mogelijkheden voor de oprichting van een Agrarische Natuur Vereniging (ANV) te onderzoeken. Het werkgebied van de initiatiefnemers beslaat het grondgebied van de gemeente Rucphen.

Binnen het werkgebied zijn natuurgebieden gelegen, onder andere de Lokker, de Zoek en de Lage Zegge. Er slingeren verschillende turfvaarten door het landschap. Door het gebied zijn een aantal fietspaden (knooppuntensysteem) en wandelpaden aangelegd, waar d.m.v. informatieborden iets wordt verteld over het gebied.

Ten behoeve van het beheer en onderhoud van dit landschap worden er verschillende diensten verricht; de zogenaamde 'groene en blauwe diensten'.

Met groene diensten wordt de aanleg en onderhoud van houtwallen, knotwilgen, wandelpaden, etc. bedoeld en onder blauwe diensten verstaat men aanleg en onderhoudswerkzaamheden aan waterlopen en poelen, etc.

Vanuit de ZLTO en de NWGR is interesse ontstaan om de ontwikkeling van deze groene en blauwe diensten als uitdaging op te laten pakken door individuele of groepen agrariërs.

Om dit handen en voeten te geven is een sterke uitvoeringsorganisatie, in de vorm van een ANV nodig, die initiatieven kan vertalen in concrete projectvoorstellen, die tevens verschillende projecten op elkaar afstemt en één aanspreekpunt vormt.

Het belang voor de landbouw is dat de agrarische bedrijven op deze manier aan de maatschappij kunnen laten zien dat ze op een verantwoorde en duurzame wijze bezig zijn met het produceren van landbouwproducten in combinatie met het beheer van het landelijk gebied.

Voor de natuurwerkgroep is behoud van flora en fauna een streven.

De kracht van de ANV bestaat uit het gestructureerd en gecoördineerd inventariseren van projectideeën, zowel binnen als buiten de Ecologische Hoofdstructuur. Hierdoor worden kansen gecreëerd én de krachten gebundeld van de verschillende belanghebbende organisaties.

Uitgangspunt voor de ANV is een marktconforme benadering van agrarisch natuurbeheer, en het gebied wil hiermee aan de slag.

2. Beschrijving van het gebied.

2.1 Algemeen

De gemeente Rucphen ligt in het zuidwesten van de provincie Noord-Brabant.

Rucphen wordt in het zuiden begrensd door België en de gemeente Zundert, Etten-Leur in het oosten, Halderberge aan de noordzijde en Roosendaal in het westen.

Waterstaatkundig behoort het grond- en beheersgebied tot het Waterschap de Brabantse Delta. Het waterschap zorgt voor het water in rivieren, sloten, meren, plassen en dergelijke. Daarnaast wordt er veel aandacht besteed aan het versterken en onderhouden van dijken, en het op peil houden van het water.

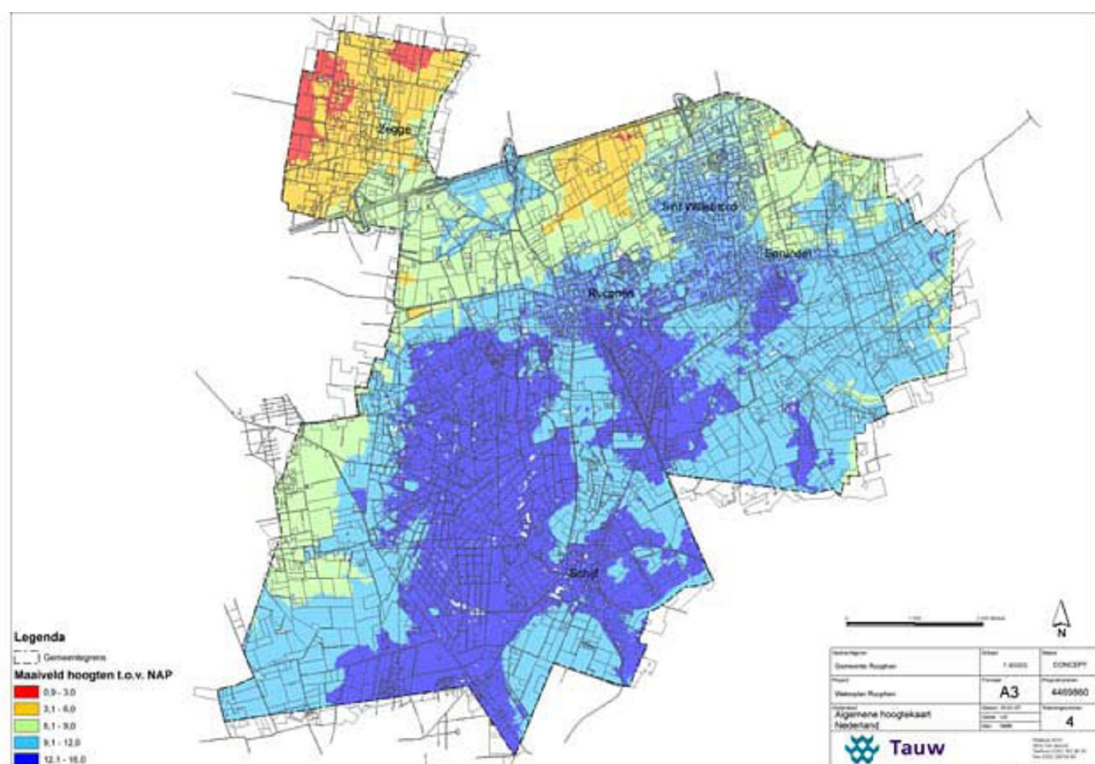
Rucphen is een welvarende gemeente gelegen op zandgrond en heeft een gevarieerd landschap. Flinke stukken natuurgebied, zoals de Rucphense bossen en de Lokker worden afgewisseld met landbouwgebied.

In het landschap liggen een aantal kenmerkende waterlopen, veelal turfvaarten genoemd. De gemeente bestaat uit de 5 kerkdorpen Rucphen, Sprundel, Sint Willebrord, Zegge en Schijf.

- Kenmerkend voor St. Willebrord is het ontstaan. In de Tachtigjarige oorlog zochten mensen veiligheid op deze "vrijplaats" gelegen op een schraal heidegebied. Uit die tijd stamt de naam 't Heike. St Willebrord is nu een florerend forensendorp.
- Sprundel is al meer dan duizend jaar oud. Hier vinden we een lange hoofdstraat. Deze is het resultaat van de z.g. lintbebouwing met daaromheen akker- en weidevelden.
- Opvallend in Zegge is het hoogteverschil in het dorp. Ten westen van de Onze Lieve Vrouwestraat ligt het lage gebied, terwijl de oostkant veel hoger en droger is, het verschil kan volgens ingewijden wel oplopen tot zeven meter.
- In Schijf waren destijds uitgestrekte veen- en moerasgronden te vinden, rond het jaar 1000 begon men hier met het turfsteken voor gebruik als brandstof.
- Rucphen is, net als Schijf, ontstaan vanwege turfwinning. De eerste bebouwing dateert uit de 14de eeuw, en lag op het kruispunt van twee turfvaarten. De vaart van Schijf naar Roosendaal en de vaart naar Oudenbosch. Na de afgraving bleef echter zeer schrale grond over. Dit had zijn gevolgen voor de landbouw.

2.2 Natuur

Het gebied is licht glooiend van aard maar kent flinke hoogte verschillen. Dit varieert van 1,9 tot 19,8 meter boven NAP. We vinden er (relatief) laaggelegen stukken, zoals De Zoek en de Lage Zegge. Maar ook hogere gebieden waarnaar namen als Scherpenberg nog verwijzen. Een deel van deze hoogteverschillen is in de loop der eeuwen verdwenen door afgraving en egalisatie. De natuurwaarden binnen de gemeente Rucphen zijn divers. Het belangrijkste gebied qua natuur zijn de Rucphense Bossen. Maar ook de agrarische landschappen vertegenwoordigen een natuurwaarde, met name de halfopen gebieden met houtwallen en perceelsbeplantingen vormen een kansrijk leefgebied voor bijvoorbeeld struweelvogels etc. Verbindende elementen zijn de turfvaarten. De eik, beuk, berk maar ook dennenbomen bepalen het aanzicht van het gebied. In de vorige eeuwen zijn zij aangeplant om als geriefhout voor boer en burger te voorzien, maar ook als brandhout voor het bakken van het brood. Aan de zuidoost rand van het gebied ligt een natte natuurplein n.l. de Turfvaart-Bijloop.

2.3 Landschap

Naast de kerkdorpen en buurtschappen, vindt men landschapselementen zoals turfvaarten die opvallend onopvallend door de gehele streek lopen. Ondanks dat ze lang niet meer zo breed zijn als bij hun aanleg spelen ze een belangrijke rol in de afvoer van water uit het gebied.

De oude bouwlanden liggen op de hogere gronden; de zogenaamde zandruggen. Ze zijn geconcentreerd rond de tot kerkdorpen uitgegroeide verzamelingen van boerderijen, zoals Sprundel, Rucphen, Zegge en Schijf.

Ook komen buurtschappen voor zoals de Nederheide, de Wildert, de Berk, de Zoek en vele andere.

Kort na de middeleeuwen werden de tijden wat veiliger en werd het ook voor boeren mogelijk om verder weg van kloosters hun vestiging te hebben. Veel bedrijven hebben zich sindsdien gevestigd op de rand van de akkergronden en oevers van turfvaarten.

Van oudsher bestaan er slingerende verbindingspaden tussen deze bedrijven, die later uitgroeiden tot doorgaande wegen, zoals de Zoeksedijk, Munnikendijk en de Hoekvensedreef.

In de niet ontgonnen gebieden is een klein aantal vennen behouden gebleven en de rest (zoals de Rucphense bossen) is in de jaren dertig met hout ingeplant.

3. Visie ANV Rucphen

Behoud van natuur- en landschapselementen wordt ondersteund, mits het één en ander op vrijwillige basis wordt gerealiseerd. De agrarische sector en de natuurwerkgroep werken samen aan het behoud en ontwikkeling van natuurwaarden het gebied. In het buitengebied van de gemeente Rucphen zijn alle agrarische sectoren aanwezig, waaronder (melk)veehouderij, boomkwekerij en voedingstuinbouw.

De sector is zich bewust van het belang van een goed imago voor het verwerven van een gezonde concurrentiepositie. Men wil daarom op verantwoorde wijze (blijven) produceren. Daarnaast zal een klein deel van de bedrijven gaan zoeken naar een tweede tak.

De visie van de vereniging sluit aan op de visie op agrarisch natuur- en landschapsbeheer van de gemeente Rucphen, zoals verwoord in haar Landschapsonwikkelingsplan (LOP).

3.1 Overwegingen

Natuur en landschap komen steeds prominenter op de agenda van maatschappij en politiek. De agrarische sector mag dit signaal niet negeren. In tegendeel: de sector zal moeten zoeken naar mogelijkheden om die maatschappelijke wensen onderdeel te laten uitmaken van de bedrijfsvoering: Op welke wijze kan natuur en landschap versterkend werken voor het bedrijfsinkomen én op welke wijze kan de vereniging inspelen op de maatschappelijke behoeften.

Een streek moet verantwoordelijkheid krijgen en nemen om actief met natuur en landschap om te gaan. Als een streek dat zelf oppakt, zal men een verantwoordelijkheidsgevoel ontwikkelen bij het welzijn van natuur en landschap. Aan de andere kant zullen natuur en landschap meer gewaardeerd worden door de inwoners van de streek.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer moet aantrekkelijk zijn voor de agrarische bedrijfsvoering. De vereniging wil zich inzetten voor de verbreding van de landbouw in haar gebied. Zo kunnen agrariërs een deel van hun inkomen verdienen door het verrichten van maatschappelijke diensten.

Het beheren van natuur en landschap door boeren is een logisch gevolg van de maatschappelijke wens voor meer natuur en landschap van een kwalitatief hoog niveau. De agrariërs in het gebied bezitten namelijk de middelen (vee, arbeid en machines) om dit zelf ter hand te nemen. Ook hebben de agrariërs kennis van zaken, met name streek- en gebiedskennis alsmede kennis van kwaliteit en eigenschappen van de gronden.

Agrarisch natuur en landschapbeheer is voor een deel ook een middel om het bestaansrecht van de agrarische sector te verantwoorden. Een goed beheer van natuur en landschap werkt in ieder geval positief uit op het imago van de landbouw.

Beheer en aanleg van natuur en landschapselementen moet leiden tot een goed bedrijfsresultaat. Er mag geen planologische schaduwwerking uit voortvloeien: nieuw groen is vrij groen.

De vereniging wil agrarisch natuur- en landschapsbeheer breed oppakken: van het aanleggen van bloemenranden tot het verzorgen van eindbeheer in natuurgebieden van natuurorganisaties.

3.2 Aanspreekpunt

De vereniging moet een aanspreekpunt voor overheden worden waar het gaat om uitvoeringszaken rond natuur en landschap. De vereniging moet bij planvorming en uitvoering worden betrokken om realistische planvorming te krijgen en om betrokkenheid voor de uitvoering te genereren. Ook andere organisaties, streekbewoners e.d. hebben via de vereniging een aanspreekpunt. Wellicht zal in de toekomst hier een aanspreekpunt in de vorm van een gebiedscoördinator gezocht worden.

3.3 Inscharen van vee

Boeren zijn op zoek naar mogelijkheden om hun areaal uit te breiden, o.a. om mogelijkheden voor extensivering te kunnen benutten. Aan de andere kant zijn natuurbeherende organisaties doende met begrazingsbeheer van natuurgebieden. In dit geval kunnen boeren en natuurbeheerders de samenwerking zoeken: boeren scharen vee in in de natuurgebieden.

Een aanspreekpunt creëren voor natuurorganisaties in het gebied waarmee afspraken kunnen worden gemaakt voor het inscharen van vee in natuurgebieden. De vereniging zal de mogelijkheden creëren om het geheel te coördineren. Een marktconforme benadering van agrarisch natuurbeheer staat hierbij voorop. De vereniging zal dit bewaken.

3.4 Onderhoud van natuurgebieden

In de natuurgebieden is veel onderhoud noodzakelijk. De vereniging wil met terreinbeherende instanties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap) samenwerken in het onderhoud van de gebieden. Hiervoor zullen de mogelijkheden voor samenwerking worden onderzocht.

3.5 Aanleg en beheer van landschapselementen

In het agrarische gebied liggen natuur- en landschapselementen. Ook deze elementen vragen beheer en ontwikkeling. Momenteel blijft dat werk veelal liggen, omdat het werk onrendabel is in de bedrijfsvoering.

Voor onderhoud, beheer en aanleg van landschapselementen is een goede stimuleringsregeling noodzakelijk. Behalve een goede financiële en juridische regeling is coördinatie van de uitvoering van groot belang. De vereniging kan een belangrijke rol spelen in de coördinatie van de uitvoering. Sinds januari 2010 is het stimuleringskader groen blauwe diensten ingegaan, de vereniging zal hierbij een actieve rol gaan spelen.

3.6 Aanleg en beheer van erfbeplantingen

Een mooie erfbeplanting is het visitekaartje van de agrarische onderneming. Effectief stimuleren komt in beeld als er goede financiële regelingen vanuit provinciale en gemeentelijke overheden zijn.

3.7 Het plaatsen van informatieborden

Ook deze borden zijn, mits netjes verzorgd, een visitekaartje voor de agrarische sector

3.8 Kennisontwikkeling van beheer van natuur en landschap

Het beheren van natuur en landschap vergt op alle fronten kennis van de deelnemers. Deze kennis varieert van de vraag hoe het werk in te passen is in de bedrijfsvoering tot het praktisch omgaan met een kettingzaag. Hiervoor zal een traject uitgezet moeten worden voor de deelnemers. De vereniging kan dit coördineren. Er wordt gedacht aan de gecertificeerde cursus 'erkend natuurbeheerder' of aansluiten bij een vorm van een 'Handboek Kwaliteitszorg'.

3.9 Sloten- en bermbeheer

Het onderhouden van sloten en bermen en het afvoeren van sloten- en bermnafval vormt al langere tijd een punt van discussie. In samenwerking met de gemeente moet gezocht worden naar een goede oplossing met een win-win situatie voor grondeigenaren en gemeenten.

3.10 Akkerrandenbeheer en bloemrijke bermen

Dit kan opgepakt worden door de gemeente om het buitengebied een vriendelijk aanzicht te geven. Dit zijn projecten waarbij de vereniging een prima aanspreekpunt is voor de gemeentelijke overheden.

3.11 Weidevogelbeheer

Dit is een project waar diverse partijen prima in kunnen samenwerken. Een goede coördinatie is echter ook hierbij nodig.

3.12 Aanleg en onderhoud c.q. behoud van wandel- en fietsroutes

In overleg met de beherende instanties kunnen aanwezige wandel- en fietsroutes worden onderhouden en/ of opnieuw aangelegd. Ook zal er gekeken worden naar de mogelijkheden voor het creëren van nieuwe fiets- of wandelpaden.

3.13 Naamsbekendheid

Om als vereniging te kunnen functioneren, moeten andere organisaties de weg weten te vinden naar de vereniging. Om naamsbekendheid te krijgen, moeten hulpmiddelen ontwikkeld worden, zoals een nieuwsbrief, een flyer en een logo.

3.14 Excursies

Aan zowel (groepen van) agrariërs, burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en natuur- en vrijwilligersorganisaties wordt de mogelijkheid geboden om excursies te organiseren. Hierbij wordt enerzijds gewerkt aan maatschappelijke betrokkenheid met het agrarisch buitengebied en anderzijds worden inkomsten gegenereerd.